

us heerlijke

et evangelie
n verzegeld
belofte. Ze
REN. 1:13.
den Heere
n hij houdt
gedenkt in

ered uit de
t geloof en
niet uit de
8, 9.
ners meer,
ooten Gods.

1 geloovigen

oed met hen.
oofd en be-
ruikelen en

wie Paulus
waarschuwde

sch en den
geschiedenis
4:22, 24.
heid spreken

28.
gaan. 4:29.
roeven, door
merkteeken
1:30.
erij en on-

zij leven als
1:1.

nauwlettend

genomen bij
etisch komt

n het nauw
heel precies
daden. Ze
wil en laten
den HEERE
ken. Als het
moeten we

op letten?

e Maatschap-
nen olle, die
lang wordt
vorm bruikt
dorp heeft
itstekend ge-
schiedschrij-
ving, alsmede
daarbij komt,
dat dit boek
ook in de cri-
tische theorie,
vooral sinds
Wellhausen,
een sleutelposi-
tie inneemt en
van hieruit
eigenlijk de
hele openbarings-
geschiedenis van
het O.T. op den
kop is gezet.
Om deze redenen
verdient de be-
werking van
Deuteronomium
in de „Korte Ver-
klaring” dan ook
bizon-
dere aandacht.
De vraag dient
gesteld te wor-
den, of Dr Rid-
derbos in zijn
behandeling erin
is geslaagd,
recht te doen
aan dit vijfde
boek van Mozes
als mid-
delpunt van het
O.T. Ook, of zijn
bewerking ons
tegenover de
critiek wezenlijk
verder heeft ge-
bracht.
Het zou me wat
waard zijn, als de
eindconclusie
van deze bespre-
king kon worden
een hartelijke
aanbeveling. Want
de schrijver heeft
met deze exege-
se zijn loopbaan
aan de Hoogeschool
(Oudestraat) be-
eindigd, wegens
het bereiken van
den zeventigjarigen
leeftijd. En jaren
geleden heb ik hem
ook als mijn
leermeester ge-
had. Dat wensch ik
niet te vergeten,
ook niet na de
jongste kerkhisto-
rie, waarin Dr Rid-
derbos een belang-
rijk aandeel heeft
gehad. Het zou
me verheugen, als
het, ondanks die
kerkhisto-
rie, mogelijk was
dit werk aan onze
mensen aan te be-
velen.
Helaas moet de
critiek overwegen.
Persoonlijk acht
ik deze beide de-
elen de slechtste van
alle, die Dr Rid-
derbos in de serie
publiceerde.
Daarmee ontken ik
niet, dat van deze
bewerking ook wel
wat goeds te zeg-
gen valt.
Om maar met de
vertaling te be-
ginnen: die is
over het geheel
genomen juist, en
laat zich ook vlot
lezen. Jammer is
het, dat hierin nog
wel eens een
drukfout of ver-
schrijving voorkomt.
Ik noteerde:
2:4 („uw kinderen”,
moet zijn: „uw
broeders”); ik zie,
dat de schrijver
zelf deze fout, deel
II, 142, heeft her-
steld; 3:11 („maar
mans-ellen” moet
zijn: „naar mans-
ellen”); 14:7 („her-
kauwen”) waarschijn-
lijk is een heele
regel uitgevallen in
de vertaling van 2:14
(„De tijdsruimte
nu, gedurende welke
wij de beek Zered
overtrokken”) zal
moeten zijn: „De
tijdsruimte nu, ge-
durende welke wij
voortgingen van
Kades af tot op het
oogenblik, dat wij
de beek Zered
overtrokken”). Ook
in de ver-

Omdat het gaat om dood of leven, zaligheid of rampzaligheid, zegen of vloek.

Want als we het vandaag in zoogenaamde kleinigheden niet nauw nemen, wie waarborgt ons, dat we morgen in belangrijke dingen niet ook zoo doen?

Als het gaat om leven of dood dan kijken we wel uit.

Als een dokter tegen een patiënt zegt, dat hij voorzichtig moet leven, geen sigaar mag rooken, geen drank mag gebruiken, matig moet zijn in dit of dat, dan zal een wijs mensch daarnaar luisteren; het gaat immers om het leven! Als iemand midden door een mijnenveld moet — als soldaat blijv. — dan tast hij stap voor stap zijn weg af en kiest nauwgezet de plaats waar hij een voet kan zetten, want één misstap kan hem immers het leven kosten.

Als we zoo voorzichtig zijn als het gaat om dit leven, waarom zijn we dan niet voorzichtig als het gaat om het eeuwige leven?

Waarom wandelen vele menschen die den naam van christen dragen, zoo slordig? Omdat ze niet echt gelooven, dat het gaat om leven en dood.

Omdat ze niet echt Gods beloften gelooven en niet echt den HEERE vreezen.

We leven als dwazen als we niet voorzichtig wandelen.

Een soldaat, die het bevel heeft ontvangen voorzichtig door een mijnenveld z'n weg te zoeken en maar in het wilde weg er door holt, is een zot.

En een patiënt die door een dokter gewaarschuwd is tegen dit of dat, maar er zich geen zier van aantrekt, is een dwaas.

En een christen die weet wat de HEERE wil en zich er niet aan stoort, handelt zottelijk. En heeft het zichzelf te wijten als hij onder Gods toorn vergaat.

Wil dat nu zeggen, dat iemand die zich misgaat niet behouden kan worden?

Gode zij dank, neen. De HEERE is zeer barmhartig. En Hij vergeeft menigvuldig. Hij die van ons vraagt dat we 70 maal 7 maal vergeven, doet 't Zelf ook. Maar dan zullen we onze onvoorzichtigheden ook moeten belijden. En niet met onze dwaasheden moeten doorgaan.

Want dat is levensgevaarlijk.

Men fluistert wel eens en spreekt het ook wel openlijk uit, dat die „vrijgemaakten” wettisch zijn en wandelen naar den regel: Doet dit en gij zult leven. We worden soms op één lijn gesteld met de Roomschen of met de Farizeën. En anderen fluisteren van een verkapt Remonstrantisme.

Ik denk er niet aan om iemand weer „onder de wet” te brengen.

We staan onder de genade van onzen Heere Jezus Christus. Rom. 6:14.

Dat wij de zaligheid nog zouden moeten verdienen, leert niemand. Maar juist omdat we staan onder de genade, daarom zullen we voorzichtig leven. De hand afkappen en het oog uittrekken als ze ons tot zonde verleiden. Wandelen naar uitwijzen van het heilig Evangelie.

Dat is niet „wettisch”, maar evangelisch.

Dat is niet Joodsch of Roomsche, maar dat is christelijk.

Er zijn vele christenen die leven er maar zoo'n beetje op los.

Ze volgen klakkeloos de meerderheid. Ze hebben niet met den HEERE te doen. En vragen niet meer, wat Hij wil.

Laten we maar toezien dat we daaraan niet meedoen.

Laten we maar voorzichtig en wijs wandelen. Omdat God het wil.

Omdat we zoo den Heere Jezus zullen volgen. Omdat we Hem liefhebben.

„Ontwaakt gij die slaapt en sta op uit de dooden en Christus zal over u lichten”. Efeze 5:14.

H. J. J.

Dr J. Ridderbos over Deuteronomium

KERKELIJK LEVEN

I

Dr J. Ridderbos, Het Boek Deuteronomium (Korte Verklaring); deel I, 1950; deel II 1951. Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen.

Prof. Schilder verzocht me de bespreking van Ridderbos' verklaring op Deuteronomium op me te nemen. Gaarne voldoe ik aan dat verzoek, omdat ik zelf sinds 1946 op mijn exegetische colleges me ook met dit boek heb bezig gehouden, wat uiteraard de bespreking vergemakkelijkt.

Ieder zal het met me eens zijn: Deuteronomium bekleedt in de openbaring van het O.T. een zeer centrale plaats. Hier komt de mozaïsche openbaring tot haar samenvatting; en de geest van Deuteronomium beheerscht dan ook heel de volgende geschiedschrijving, alsmede de profetie. Daarbij komt, dat dit boek ook in de critische theorieën, vooral sinds Wellhausen, een sleutelpositie inneemt en van hieruit eigenlijk de heele openbaringsgeschiedenis van het O.T. op den kop is gezet.

Om deze redenen verdient de bewerking van Deuteronomium in de „Korte Verklaring” dan ook bizon-
dere aandacht. De vraag dient gesteld te worden, of Dr Ridderbos in zijn behandeling erin is geslaagd, recht te doen aan dit vijfde boek van Mozes als mid-
delpunt van het O.T. Ook, of zijn bewerking ons tegenover de critiek wezenlijk verder heeft gebracht.

Het zou me wat waard zijn, als de eindconclusie van deze bespreking kon worden een hartelijke aanbeveling. Want de schrijver heeft met deze exegetische zijn loopbaan aan de Hoogeschool (Oudestraat) be-
eindigd, wegens het bereiken van den zeventigjarigen leeftijd. En jaren geleden heb ik hem ook als mijn leermeester gehad. Dat wensch ik niet te vergeten, ook niet na de jongste kerkhistorie, waarin Dr Rid-
derbos een belangrijk aandeel heeft gehad. Het zou me verheugen, als het, ondanks die kerkhistorie, mogelijk was dit werk aan onze menschen aan te be-
velen.

Helaas moet de critiek overwegen. Persoonlijk acht ik deze beide deelen de slechtste van alle, die Dr Ridderbos in de serie publiceerde.

Daarmee ontken ik niet, dat van deze bewerking ook wel wat goeds te zeggen valt.

Om maar met de vertaling te beginnen: die is over het geheel genomen juist, en laat zich ook vlot lezen. Jammer is het, dat hierin nog wel eens een drukfout of verschrijving voorkomt. Ik noteerde: 2:4 („uw kinderen”, moet zijn: „uw broeders”); ik zie, dat de schrijver zelf deze fout, deel II, 142, heeft hersteld; 3:11 („maar mans-ellen” moet zijn: „naar mans-ellen”); 14:7 („herkauwen”) moet zijn: „herkauwen”; waarschijnlijk is een heele regel uitgevallen in de vertaling van 2:14 („De tijdsruimte nu, gedurende welke wij de beek Zered overtrokken”) zal moeten zijn: „De tijdsruimte nu, gedurende welke wij voortgingen van Kades af tot op het oogenblik, dat wij de beek Zered overtrokken”). Ook in de ver-

klaring kwam ik af en toe een drukfout tegen; maar dat zijn nu eenmaal van die dingen, die moeilijk te overwinnen of te voorkomen zijn.

Natuurlijk zijn er ook ten aanzien van de vertaling gevallen, waarin je met den auteur van meening moet verschillen. Je ontdekt dan weer hoe waar het is, dat eigenlijk elke vertaling reeds een verklaring is. Want in verreweg de meeste gevallen hangt zulk een verschil in vertaling samen met een andere exegese. Natuurlijk niet in alle. Ik noteerde 3:23, waar Ridderbos vertaalt: „Ik had namelijk den HEERE te dier tijd aldus gesmeekt”, terwijl ik preferer: „En ik smeekte”; 2:28 (Ridderbos: „met mijn voeten”, terwijl ik de voorkeur geef aan: „te voet”, d.w.z. als reiziger, dus niet-militair); 4:1 (Ridderbos: „hoor aan de inzettingen en de rechten, die ik ulieden zal leren te onderhouden”; waar ik zou willen vertalen: „hoor naar de inzettingen, die..... ik u leer onderhouden”; want Mozes is met zijn leering reeds bezig; en hij vraagt niet maar, dat ze hem zullen aan hooren, doch dat ze naar die geboden zullen hooren, d.w.z. gehoorzaam zullen zijn); 4:37 (Ridderbos: „door zijn aangezicht en door zijn grote kracht”, met als verklaring, dat het aangezicht des HEEREN „is de wolkkolom, waarin Hij op bijzondere wijze tegenwoordig is”; ik verties: „met zijn aangezicht door zijn groote kracht”; en ik zou ook in een korte verklaring daarbij de aantekening willen hebben, dat „met zijn aangezicht” beteekent: „in eigen persoon”, en ook iets willen zeggen over de betekenis van den bijbelschen term: „het aangezicht des Heeren”, onder verwijzing naar Ex. 32-34, en het eerste gebod; ik zou er niet aan denken dat „aangezicht” met de „wolkkolom” te identificeren, al loochen ik niet het verband gedurende de woestijnreis); 7:20 (Ridderbos heeft hier nog „horzel”, hoewel Köhler in ieder geval al sinds 1936 aangetoond heeft, dat we aan „Niederschlagheith” hebben te denken); 11:29 v. (Ridderbos vertaalt hier: „den zegen uitroepen tegen.....”; met vele anderen ben ik van meening, dat de hebreeuwse uitdrukking beteekent: „den zegen leggen op”, zoodat dus de Gerizim symbolisch tot monument van zegen wordt, evenals de Ebal van vloek. Ook vind ik het opmerkelijk, dat Ridderbos het slot van vs 30 „tegenover Gilgal, bij de eiken van Moré” beschouwt als precisering van de ligging der beide bergen Ebal en Gerizim. Dat kan kwalijk juist zijn. Men kan wel zeggen van een paar eiken, dat ze staan bij een berg, maar moeilijk, dat een berg gelegen is bij een paar eikenboomen. M.i. moeten deze woorden getrokken worden bij vers 29, zoodat we dus vs 30a beschouwen als een tusschenzin, waarin de ligging der bergen wordt aangegeven. Dus ik zou willen vertalen: „dan zult geden zegen leggen op den berg Gerizim, en den vloek op den berg Ebal (deze zijn immers gelegen aan de overzijde van den Jordaan, ten Westen van den Westelijken weg, in het land der Kanaänieten, die wonen in de Araba) tegenover den steenkring, naast de waarzeggerseiken”. De bedoeling is, dat ze de ceremonie van zegen en vloek

moeten voltrekken met het gezicht op den steenkring (een heidensche plaats van eeredienst), waar de waarzeggerij hoogtij viert. Met het gezicht op den kanaänietischen cultus en „openbaring” moet Israël den dienst des Heeren en zijn openbaringswoord verkiezen, en alles wat daarmee strijdt gaan vervloeken). Om niet meer vertalingskwesaties te noemen, wijs ik nog slechts op 3:14, waar ik Ridderbos' vertaling: „tot op dezen dag” beslist onjuist acht, vooral nu hij, blijkens de verklaring (I, 81) daaraan een argument ontleent om deze woorden voor een latere toevoeging te houden. Hengstenberg heeft er toch tientallen jaren geleden al terecht op gewezen, dat de hebreeuwse formule, die inderdaad letterlijk vertaald kan worden door „tot op dezen dag”, heelemaal niet beteekent, dat de man, die deze woorden bezigt, vele jaren later leeft, en Yahuda heeft dat later uit het Egyptisch nog geadstrueerd. Doorslaggevend zijn wel plaatsen als Joz. 5:9 en 7:25 v., alsmede Deut. 22:4; de betekenis is op deze plaatsen telkens „voorgoed”. Dan is er ook geen reden om met de critiek uit het gebruik van dien term allerlei conclusies te trekken ten aanzien van ontstaans tijd en glossen.

Wel heel erg teleurstellend vind ik het werk van Ridderbos uit semasiologische oogpunt. De laatste jaren is toch heel wat gedaan inzake de begripontwikkeling bij allerlei woorden en woordverbindingen. Men is terecht nadruk gaan leggen op allerlei nuances in beteekenis, op woord-kleur en taalcoloriet. In de verklaring van Ridderbos merkt men daarvan bitter weinig. Ik geef toe, dat bepaalde woorden moeilijk in onze taal zijn weer te geven. Maar ook binnen de vrij enge grenzen van een „korte verklaring” had toch wel iets kunnen gegeven worden om de eigen nuance van een term in een bepaald verband te benaderen. Hier schiet het werk van Ridderbos, jammer genoeg, volkomen tekort. Maar weer enkele voorbeelden: in 4:20 heeft het hebreewsch: „am nachalah”, dat Ridderbos weergeeft met „eigen volk”. Ik zou in de vertaling „erfvolk” prefereren; doch in ieder geval had de verklaring toch kunnen zeggen dat „nachalah” ziet zoowel op de intimiteit als op de duurzaamheid van de relatie tusschen den Heere en zijn volk; doch Ridderbos huppelt erover heen. In 1:16 wordt van „broeder” simpel gezegd, dat het is de „volksgeenoot”, hoewel een enkele blik in Kittel's Wörterbuch kan leeren, dat „broeder” veel meer is; gemeenschap in de verlossingsgeschiedenis etc. komt er bij te pas. In 7:6 heeft het hebreewsch het lastig-te-vertalen woord „segullah”. Wil Ridderbos dus vertalen: „eigendomsvolk”, dan vind ik dat best. Maar in de verklaring had toch zeker moeten staan dat het beteekent, dat dit volk de „schat” des Heeren is. In 7:10 vertaalt Ridderbos, dat de Heere zijn hater „in zijn aangezicht vergelding brengt”; beter was geweest (zie boven mijn opmerking bij 4:37), dat Hij „hem persoonlijk” treft met zijn wrak. En dat Ridderbos de typische betekenis van „in zijn aangezicht” niet begreep, blijkt wel uit zijn verklaring: „niet als van achteren hem besluppende, maar rechtstreeks en openlijk”, wat er niets mee te maken heeft; de term is vrijwel synoniem met wat in vs 11 volgt: „zonder uitstel”. In 14:2 wordt „heilig volk” omschreven als: „een volk, waarop de HEERE voor Zich beslag heeft gelegd en in welks midden Hij met zijn Goddelijke tegenwoordigheid aanwezig is”. Maar dit is een omschrijving, die niet deugt; van het laatste zit niets in het begrip „heilig” en het eerste is ook een hoogst slordige weergave. Zeer merkwaardig is 14:1, waar de Israëlieten „kinderen Gods” worden genoemd. Ridderbos zegt daarvan: „Dit kindschap Gods is niet eenvoudig gelijk te stellen met het zaligmakend kindschap, waarvan het N.T. pleegt te spreken, maar duidt in het algemeen aan de bijzondere betrekking, waarin ieder Israëliet als lid van het bondsvolk tot den HEERE was geplaatst, al is het dat de gelovigen hierin een onvergankelijk heil bezaten”. Men wrijft zich dan wel even de oogen uit; allereerst al die term „zaligmakend kindschap”, die als zoodanig al hoogst aanvechtbaar is. Maakt het kindschap zalig? Dan wordt hier zomaar een onderscheid en eigenlijk een tegenstelling met het N.T. gesuggereerd, die niet bestaat. Al nemen we dien ongelukkigen term nu even op den koop toe: het N.T. stelt de maak van het kindschap Gods heel anders; Twisselmann („Die Gotteskindschaft der Christen nach dem N.T., 1939) heeft het wel aangetoond. Maar wat nu den tekst 14:1 aangaat, heel die prachtige term van het O.T., die het N.T. overneemt en met denzelfden inhoud vult, wordt hier vermoord door de weergave: „een bijzondere betrekking, doch die dan in het algemeen”: je zou soms willen, dat de woorden „algemeen” en „bizon-
der” niet bestonden; wat is daarmee al niet ge-
gooid. En als je dan eindelijk zoover bent, dat je weet, dat het gaat over iets „bizon-
ders”, maar dan „in het algemeen”, komt er al weer een bijzinnetje bij, dat (indien het eenige beteekenis hebben zal) moe-
lijk wat anders kan inhouden, dat je dat „in het al-
gemeen” maar zoo haastig mogelijk moet vergeten, aan-
gezien de geloovige in die bijzondere relatie iets „bi-
zon-
ders” heeft, zoodat het dus niet gaat over de re-
latie „in het algemeen”. Dit laatste hangt ongetwij-
feld samen met den sterk dogmatischen inslag van
Ridderbos' exegese, waarop ik nog terugkom. Ik wil
er nu slechts op wijzen, dat Ridderbos over allerlei
termen of oppervlakkig heendanst, of ze volkomen
verfilosofeert. Ik vind deze methode erg ongelukkig.

